

Следующим этапом исследования должен стать анализ источников формирования имущества предприятия, то есть анализ его капитала и обязательств.

Литература

1. Господарський кодекс України: Офіційний текст. – К.: Кондор, 2003. – 208 с.
2. Гражданский кодекс Украины / [вступ. стаття Довгерта С.А.]. – Х.: ООО «Одисей», 2004. – 400 с.
3. Економічний аналіз: [навч. посіб.] / [за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця]. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 680 с.
4. Измайлова К.В. Финансовый анализ: [навч. посіб.] / К.В. Измайлова– К.: МАУП, 2000. – 152 с.
5. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 560 с.
6. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы: [учеб. пособ.] / Б. Колас / [пер. с франц. под ред. проф. Я.В. Соколовой]. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 576 с.
7. Методические рекомендации по выявлению признаков неплатежеспособности предприятия и признаков действия по сокрытию банкротства, фиктивного банкротства или доведения до банкротства, утвержденные Приказом Министерства экономики Украины от 19.01.2006 г. № 14.
8. Положение (стандарт) бухгалтерского учета 2 «Баланс», утвержденное приказом Министерства финансов Украины от 31.03.99 г. № 87.
9. Павловська О.В. Финансовый анализ: [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / О.В. Павловська, Н.М. Питуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2002. – 388 с.
10. Подольська В.О. Финансовый анализ: [навч. посіб.] / В.О. Подольська, О.В. Ярош. – К.: ЦНЛ, 2007. – 488 с.
11. Цал-Цалко Ю.С. Финансовый анализ. [підруч.] / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: ЦУЛ, 2008. – 566 с.
12. Цал-Цалко Ю.С. Финансова звітність підприємства та її аналіз: [навч. посіб.] / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: ЦУЛ, 2002. – 359 с.

Рецензент докт. экон. наук, профессор А.В. Ефремов

005.93: 640.2

*Лукашова Л.В., к.е.н., доцент,
Київський національний торговельно-економічний університет*

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ПОБУТОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ: СТРАТЕГІЧНИЙ АСПЕКТ

На сьогоднішній день сфера побутового обслуговування є стратегічно важливою складовою економіки країни внаслідок забезпечення задоволення споживацького попиту на соціально значущі види послуг та одним з пріоритетних напрямів ведення малого і середнього підприємництва. Постійний ріст витрат, посилення конкуренції на ринку, підвищення вимог споживачів до якісних побутових послуг посилюють значимість ефективного управління підприємствами побутового обслуговування. Необхідний пошук таких методів управління їх діяльністю, які допомагали б підприємствам враховувати особливості ринку і вести конкурентну боротьбу в стратегічній перспективі.

Проблемою ефективного управління підприємствами побутового обслуговування займалися такі провідні вчені-економісти як І.А. Ігнат'єва [1], Г.Г.Савіна [2], І.В. Христофорова [3], О.С. Погребова [4], Л.І. Бушуєва [5], А.Ю. Голобородько [6] та інші, проте вищезазначені науковці не розглядали управління підприємствами побутового обслуговування в стратегічному аспекті. Залишається недостатньо розробленою в науковій літературі проблема визначення пріоритетних стратегічних альтернатив та формування стратегії розвитку підприємств побутового обслуговування.

Мета дослідження полягає у обґрунтуванні стратегічних пріоритетів в управлінні підприємствами побутового обслуговування, дослідженні тенденцій розвитку мережі побутового обслуговування, визначенні факторів впливу на ефективність управління підприємствами, що надають побутові послуги. Відповідно до вищевикладеного в ході дослідження були поставлені завдання: визначити номенклатуру побутових послуг згідно чинних нормативно-правових актів, з'ясувати особливості та умови надання різних видів побутових послуг в регіональному аспекті, сформувані перелік стратегічних альтернатив розвитку вітчизняних підприємств побутового обслуговування.

Мережа підприємств, що надають побутові послуги в м. Києві станом на 01.06.2011 р. налічує 3352 одиниці [7]. Серед них 838 салонів краси та перукарень (25%); 242 сервісних центрів, ательє і майстерень по ремонту складної побутової техніки, теле-аудио-відео апаратури, виготовлення і

ремонту металовиробів (7,2%); 205 ательє і майстерень індивідуального пошиття швейних, трикотажних, хутряних, шкіряних виробів та головних уборів (6,1%); 48 пралень (1,4%) і 44 хімчистки (1,3%) з мережею пральних пунктів 306 одиниць (9,1%); 256 об'єктів з наданням фото послуг (7,6%); 637 майстерень по ремонту взуття (19%); 15 будинків побуту (0,5%) (рис.1).

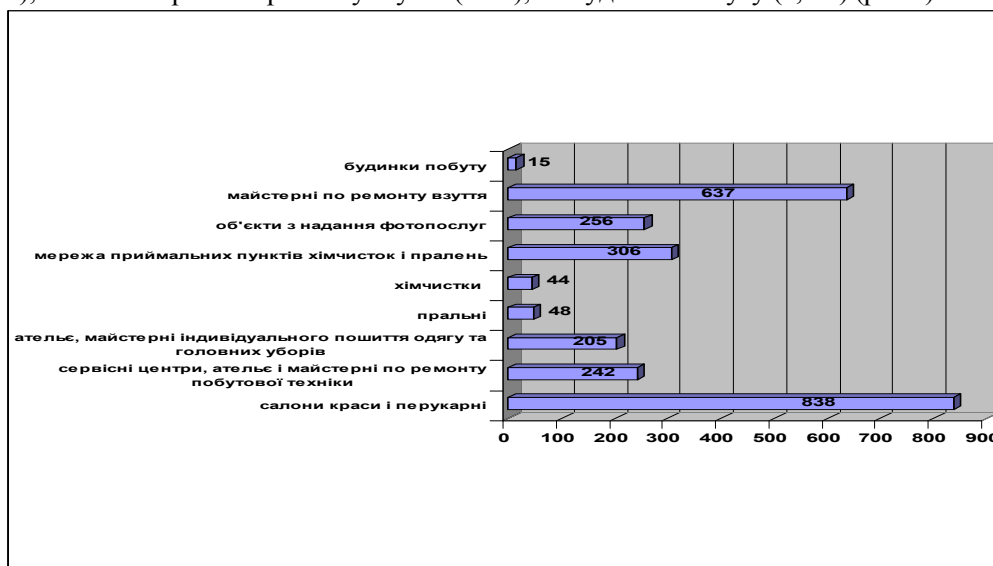

Рис.1. Кількість підприємств побутового обслуговування м. Києва за видами, од.

Проведені дослідження довели нерівномірність розвитку мережі підприємств побутового обслуговування м. Києва по окремим районам, а саме: у Святошинському районі станом на кінець 2010 року зафіксовано 805 підприємств сфери побуту або 24% від їх загальноміської чисельності [8], у Шевченківському районі - 515 підприємств або 16,4% [9]. Близько 60 % підприємств побутового обслуговування м. Києва розподілилися між 8 районами, на кожен з яких припадає в середньому по 7,5% або по 250 одиниць. Деталізовані дослідження обсягів реалізації побутових послуг у Шевченківському та Святошинському районах м. Києва показали, що у Шевченківському районі обсяг реалізованих послуг в розрахунку на одного мешканця в 2010 році склав 788,7 грн., а сукупний обсяг реалізованих побутових послуг зріс в порівнянні з 2009 роком на 16,1 млн. грн. та становив у 2010 році 181,4 млн. грн. У Святошинському районі аналогічний показник знаходиться на рівні 157 млн. грн., що лише на 1% перевищує значення 2009 року. Нерівномірність розвитку мережі підприємств побутового обслуговування та значні розбіжності темпів зміни їх кількості по окремих районах м. Києва свідчать про різницю в стратегічних пріоритетах місцевих органів виконавчої влади, створення сприятливих умов для господарської діяльності підприємств побутового обслуговування вищезазначених районів і відсутність зацікавленості в інших.

У 2010 році намітилася тенденція до збільшення кількості підприємств, що надають побутові послуги. По Україні цей показник коливається в межах від 5 до 19%. За результатами проведених досліджень найбільше зростання мережі підприємств побутового обслуговування зафіксоване у м. Харкові, при чому частка фізичних осіб в загальному обсязі суб'єктів підприємницької діяльності даного регіону становить 87% [10]. У 2010 р. створення нових підприємств побутового обслуговування в м. Харкові надало можливість створити додатково 708 робочих місць. Серед новостворених об'єктів сфери побуту найбільша частка припадає на підприємства, що надають індивідуальні послуги (перукарні та салони краси) – 36% (в т.ч. перукарні – 30%, косметологічні заклади – 6%) та підприємства автосервісу – 13%.

Однією з проблем розвитку підприємств побутового обслуговування є відсутність державного регулювання цін та тарифів на побутові послуги, які визначаються конкретним підприємством, виходячи із собівартості, співвідношення між попитом і пропозицією та норми прибутку. Це перешкоджає реалізації соціальної функції підприємствами, що надають побутові послуги. Чинним законодавством України не передбачено пільг будь-яким категоріям населення при наданні побутових послуг. Побутове обслуговування соціально незахищених категорій населення не має ознак систематичності та не вирішує проблему незадоволеного попиту. Наприклад, в м. Києві соціальне побутове обслуговування здійснюється по лінії міської комплексної програми “Турбота”: прикріплення на обслуговування проводять територіальні центри соціального захисту населення та відділи (управління) побутового обслуговування райдержадміністрацій.

На підставі опрацювання Національного класифікатору України були виділені основні види побутових послуг (табл.1).

Таблиця 1

Основні види побутових послуг за КВЕД [11]

№ з/п	Вид побутових послуг (клас / підклас)	Назва секції, розділу, групи	Код КВЕД
1.	Технічне обслуговування та ремонт автомобілів	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку / Торгівля автомобілями та мотоциклами, їх технічне обслуговування та ремонт / Технічне обслуговування та ремонт автомобілів	G / 50 / 50.2
1.1.	Технічне обслуговування та ремонт автомобілів - технічне обслуговування та ремонт автомобілів: механічний ремонт, ремонт двигунів, ремонт електроустаткування, поточне обслуговування, ремонт кузовів, ремонт частин автомобілів, полірування, фарбування, у тому числі розпиленням, ремонт вітрових стекол та вікон, ремонт електронних систем упорскування, ремонт сидінь автомобілів - установлення деталей та приладдя - антикорозійне оброблення - технічне обслуговування та ремонт тролейбусів - миття автомобілів та аналогічні послуги - послуги аварійної дорожньої служби: буксирування, надання технічної допомоги в дорозі		50.20.0
2.	Торгівля мотоциклами та їх ремонт - оптову та роздрібну торгівлю мотоциклами, аеросанями, снігоходами, моторолерами, мопедами, деталями та приладдям до них - технічне обслуговування та ремонт мотоциклів, аеросаней, снігоходів, моторолерів, мопедів - спеціалізовану технічну допомогу на дорогах	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку / Торгівля автомобілями та мотоциклами, їх технічне обслуговування та ремонт / Торгівля мотоциклами та їх ремонт	G / 50 / 50.40
2.1	Технічне обслуговування та ремонт мотоциклів		50.40.4
3.	Ремонт взуття та інших виробів зі шкіри: - ремонт взуття всіх видів, валіз, сумок та подібних виробів зі шкіри та інших матеріалів	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку / Ремонт побутових виробів та предметів особистого вжитку / Ремонт взуття та інших виробів зі шкіри	G / 52 / 52.71
3.1.	Ремонт взуття		52.71.1
3.2.	Ремонт виробів зі шкіри та інших матеріалів		52.71.2
4.	Ремонт побутових електричних товарів	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку / Ремонт побутових виробів та предметів особистого вжитку / Ремонт побутових електричних товарів	52.72
4.1.	Ремонт радіотелевізійної аудіо- та відеоапаратури		52.72.1
4.2.	Ремонт інших побутових електричних товарів		52.72.2
5.	Ремонт годинників та ювелірних виробів	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку / Ремонт побутових виробів та предметів особистого вжитку / Ремонт годинників та ювелірних виробів	52.73
5.1.	Ремонт годинників		52.73.1
5.2.	Ремонт ювелірних виробів		52.73.2

ЕКОНОМІКА ПРІДПРИЯТІЙ

6.	Ремонт інших побутових виробів та предметів особистого вжитку	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку / Ремонт побутових виробів та предметів особистого вжитку / Ремонт інших побутових виробів та предметів особистого вжитку	52.74
6.1.	Ремонт та перероблення одягу		52.74.1
6.2.	Ремонт інших побутових виробів та предметів особистого вжитку - термінові послуги з виготовлення ключів, ламінування документів, гравірування, друкування на текстильних виробках тощо - ремонт побутових неелектричних приладів - ремонт мобільних телефонів - настроювання фортепіано - ремонт велосипедів		52.74.9
7.	Надання індивідуальних послуг	Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту / Надання індивідуальних послуг / Надання індивідуальних послуг	О / 93 / 93.0
7.1.	Прання, хімчистка та фарбування:		93.01
7.1.1.	Прання, оброблення білизни та інших текстильних виробів: - прання, прасування тощо усіх видів одягу, включаючи хутрянний, та текстильних виробів як для населення, так і для промислових й торгівельних підприємств, у т.ч. пральнями самообслуговування чи машинами-автоматами - збирання білизни та його доставку після прання - прокат пральнями білизни, робочого одягу та інших подібних виробів - ремонт і дрібне перероблення одягу та інших текстильних виробів в процесі прання		93.01.1
7.1.2.	Чищення та фарбування текстильних та хутрянних виробів: - хімчистку та фарбування усіх видів одягу, включаючи хутрянний, та текстильних виробів як для населення, так і для промислових й торгівельних підприємств - чищення ковдр, штор, занавісок тощо - ремонт і дрібне перероблення одягу та інших текстильних виробів в процесі чищення		93.01.2
7.2.	Надання послуг перукарнями та салонами краси: - миття, підстригання, укладання, фарбування, завивання, випрямлення волосся та інші подібні послуги, що надаються чоловікам та жінкам, а також гоління та підвінювання борід - масаж обличчя, манікюр та педикюр, макіяж тощо		93.02.0
7.3.	Організація поховань та надання пов'язаних з ними послуг: - поховання та кремацію трупів (людей і тварин) та пов'язану з цим діяльність: підготовку тіл до поховання чи кремації та бальзамування, - послуги бюро поховань; послуги щодо проведення поховання чи кремації; - здавання в оренду чи продаж місць для поховання; здавання в оренду обладнаних ритуальних залів		93.03.0
7.4.	Діяльність по забезпеченню фізичного комфорту: - діяльність з метою покращення фізичного стану та забезпечення комфорту, наприклад, послуги турецьких бань, саун та парових бань, соляріїв, оздоровлення мінеральними водами (термальними джерелами), закладів для зменшення ваги, кабінетів масажу, фізкультурно-оздоровчих центрів тощо	93.04.0	
7.5.	Надання інших індивідуальних послуг: - надання будь-яких інших індивідуальних послуг, наприклад, експлуатацію автоматів (фотоавтоматів, автоматичних ваг, приладів для вимірювання артеріального тиску тощо), послуги чистильників взуття, носильників, послуги з паркування автомобілів, надання супроводження (ескортів), дослідження генеалогії, послуги служб знайомства та бюро одружень, діяльність астрологів та екстрасенсів, послуги для домашніх тварин (утримання, догляд, дресирування) тощо	93.05.0	

Проведені дослідження тенденцій розвитку ринку побутових послуг в Україні дозволили визначити стратегічні пріоритети розвитку підприємств побутового обслуговування:

1. Сфера побутового обслуговування в Україні є своєрідною за рахунок безумовного переважання серед суб'єктів господарювання суб'єктів малого підприємництва. Виняток становлять лише диверсифіковані підприємства, які пропонують широкий асортимент побутових послуг, що представлені в основному будинками побуту. Відповідно до вищевикладеного стратегічним пріоритетом є реалізація регуляторної політики в сфері малого підприємництва: активізація фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки малого підприємництва (Надання пільгових кредитів через уповноважені банки; реалізація програми мікрокредитування за участю місцевих небанківських фінансових установ, фінансова підтримка молодіжного підприємництва, розроблення системи залучення інвестицій), створення інфраструктури малого підприємництва (Навчання підприємців за різноманітними програмами, розробка та видавництво методичних посібників щодо впровадження на малих підприємствах стандартів ISO та приведення побутових послуг до стандартів COT та EC через мережеву інфраструктуру підтримки підприємництва; створення системи популяризації розвитку підприємництва та соціальної відповідальності бізнесу; створення системи координації між підприємствами побутового обслуговування, освітніми закладами, та органами влади для управління розвитком робочої сили відповідно до потреб ринку праці тощо).

2. Однією з найбільш актуальних проблем сучасного українського ринку побутових послуг є невисока рентабельність підприємств побутового обслуговування, величина якої знаходиться в межах 5-10 %. Підвищення рентабельності і темпів її росту в динаміці для підприємств, що надають побутові послуги населенню, в сучасних умовах може забезпечити постійна диверсифікація їх діяльності, причому доцільним є застосування стратегії спорідненої горизонтальної диверсифікації яка дає змогу перетворити стратегічну відповідність на конкурентну перевагу та досягнути ефекту синергізму. При застосуванні горизонтальної диверсифікації в діяльності підприємств побутового обслуговування відбувається розширення номенклатури послуг (переважним чином за рахунок широти, а не глибини асортименту). Підприємство може або працювати на вже освоєному сегменті ринку, стимулюючи повторні споживачькі запити, або виходити на нові сегменти та розширювати коло потенційних споживачів. Додатково при збільшенні обсягів виробництва і реалізації побутових послуг проявляється ефект економії на масштабі виробництва, відбувається поступове зниження собівартості послуг, що забезпечує підприємству конкурентну перевагу.

3. В цілому для ефективного розвитку підприємств побутового обслуговування в Україні важливою є соціально-орієнтована державна політика, в рамках якої були б передбачені значні витрати на соціальну сферу. Основним стратегічним пріоритетом повинне бути підвищення соціальних стандартів життя. На сучасному етапі розвитку ринку побутових послуг надзвичайно актуальною є розробка інституційного механізму регулювання ринку, основою для якого може слугувати німецька модель.

4. Однією з найбільш перспективних форм підприємництва, пов'язаного з організацією побутового обслуговування, є супутня та мережева форми, які знайшли застосування на підприємствах, що надають клінінгові послуги. Мережева модель підприємництва дозволяє підприємствам не лише витримувати конкуренцію, а і створювати нові сегменти ринку побутових послуг. Саме мережеві суб'єкти підприємницької діяльності в значній мірі формують сучасний ринок побутових послуг в Україні. Екстраполюючи результати досліджень з урахуванням даної тенденції можна спрогнозувати посилення ролі мережевих підприємств в стратегічній перспективі.

Інтенсивному розвитку підприємств побутового обслуговування сприяє зростаючий споживачький попит на побутові послуги, що обумовлює необхідність ефективного управління підприємствами побутового обслуговування в стратегічному аспекті. Проведені дослідження показали нерівномірність розвитку мережі підприємств побутового обслуговування по окремих регіонах, відсутність державного регулювання цін та тарифів на побутові послуги, недостатні обсяги реалізації побутових послуг соціально незахищеним верствам населення, наявність незадоволеного попиту. В ході дослідження виділено основні види побутових послуг згідно з чинним законодавством.

Обґрунтовані наступні стратегічні пріоритети розвитку підприємств побутового обслуговування: реалізація регуляторної політики в сфері малого підприємництва (активізація фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки, створення інфраструктури малого підприємництва); застосування стратегії спорідненої горизонтальної диверсифікації; підвищення соціальних стандартів життя; розробка інституційного механізму регулювання ринку побутових послуг на базі німецької

моделі; впровадження мережевої моделі підприємництва в діяльність підприємств побутового обслуговування.

Література

1. Ігнат'єва І.А., Кузьмич О.Г. Моніторинг як інформаційна основа для формування управлінських рішень щодо розвитку підприємств побутового обслуговування // Економіка та держава. – Київ, 2009. - № 10. – С.20-22.
2. Савіна Г.Г. Розроблення системи управління розвитком трудового потенціалу регіонів України в контексті світових інтеграційних процесів // Монографія - Херсон: ХНТУ, 2010.
3. Христофорова І.В. Коровин Е.М., Бушуєва Л.И. Опыт изучения потребностей населения в бытовых услугах // «Маркетинг» - 1998. - № 4.- С. 28-36.
4. Бушуєва Л.И., Сизова Г.В. Использование маркетинговой информации при оценке целесообразности инвестиций в объекты бытового обслуживания // «Маркетинг в России и за рубежом» - 2005. - № 4.
5. Погребова Е.С. Определение проблем развития бытового обслуживания в крупном городе посредством маркетинга // В сб. трудов «Региональный маркетинг сферы услуг». М.: МГУ сервиса, 2001. — С. 127—132.
6. Голобородько А.Ю. Оцінка регіонального розвитку сфери побутових послуг // Торгівля і ринок України: тематичний збірник наукових праць, Вип. 30, т.2 – Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. – С. 120 – 127.
7. Офіційний веб-портал Київської міської влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.kmv.gov.ua/>>.
8. Офіційний веб-портал Святошинської районної у м. Києві державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.svyatoshin.kyiv-city.gov.ua/?area_id=105>.
9. Офіційний веб-портал Шевченківської районної у м. Києві державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://shev.gov.ua/>>.
10. Сайт Департаменту підприємництва та споживчого ринку Харківської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://uprcity.kharkov.ua/news/1048>>.
11. Національний класифікатор України «Класифікація видів економічної діяльності» ДК 009:2005, прийнятий наказом Держспоживстандарту України від 26 грудня 2005 р. N 375, чинний від 01.04.2006 р.

65. 012. 8:005

*Білецька І.М., к.е.н., доцент,
Козин Л.В., викладач,
Івано-Франківський інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасна ринкова економіка дає можливість господарюючим суб'єктам самостійно визначати варіанти організації виробництва і можливості реалізації продукції, шляхи розвитку їх економічних інтересів, обирати партнерів по бізнесу. Це, у свою чергу, вимагає від них відповідальності за результати діяльності і обумовлює необхідність самостійного вирішення проблем безпечного і стійкого розвитку. З одного боку, в динамічних умовах розвитку глобальної економіки наростання невизначеності підприємницького середовища ускладнює функціонування механізмів ринкової саморегуляції; з іншого – пролонгований вплив не завжди ефективних та продуманих важелів державного контролю ринкових процесів роблять звичними для національної економіки такі явища, як несумлінна конкуренція, промислове шпигунство, створення «штучних» вхідних бар'єрів у ту чи іншу галузь народного господарства тощо. У таких умовах для вітчизняних підприємств особливо актуально постає проблема пошуку ефективних способів підвищення рівня забезпечення економічної безпеки діяльності.

Проблемам формування системи економічної безпеки підприємства та чинникам, що впливають на неї, присвячені роботи зарубіжних та українських вчених, зокрема Б. Анан'єва, А. Асмолова, Н. Бердяєва, Е. Соловійова, Р.Яновського, Г. Осипова, В. Серебрянникова, Є. Олейнікова, Т. Клебанової, З.Варналія, Т. Пастернак-Таранущенко та ін. Проте, низка аспектів стосовно особливостей побудови системи економічної безпеки підприємства і на сьогодні залишаються поверхнево дослідженими.

Метою публікації є визначення ключових аспектів процесу побудови системи економічної безпеки підприємства в сучасних умовах функціонування.